

ВАЗОРАТИ МОЛИЯИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
ДОНИШГОҲИ ДАВЛАТИИ МОЛИЯ ВА ИҚТИСОДИ ТОҶИКИСТОН
ФАКУЛТЕТИ МУНОСИБАТҲОИ ИҚТИСОДИИ БАЙНАЛМИЛАЛӢ
КАФЕДРАИ МУНОСИБАТҲОИ МОЛИЯВӢ-ҚАРЗИИ БАЙНАЛХАЛҚӢ

ДАСТУРИ МЕТОДӢ

оид ба таҷрибаомӯзии таълимӣ, истеҳсоли ва пешаздипломии
донишҷӯёни ихтисосҳои 1-25010407 – молия ва қарз дар фаъолияти
иқтисоди беруна ва инвестисияҳои байналмилалӣ-1-25010305

Душанбе – 2022

ББК 65.9 (2) 301
УДК: 37.091.214.(073)

Бо қарори Шӯрои илмӣ - методии Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон суратмаҷлиси № 7/4.22 аз «23» феввали соли 2022 ба чоп тавсия карда шудааст.

Муқарризон:

1. Қаландарова Г.С. - н.и.и., дотсенти Донишгоҳи байналмилалӣ сайёҳӣ ва соҳибқории Тоҷикистон.

2. Давлатшоева З.М. - н.и.и., дотсент, мудири кафедраи иқтисоди ҷаҳон ва тиҷорати байналмилалӣ Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон.

Буриева М.Ч., Сулаймонзода Ш. Дастури методӣ доир ба таҷрибаомӯзии таълимӣ, истеҳсолӣ ва пешаздипломӣ//Дар зери таҳрири умумии дотсент Буриева М.Ч. - Душанбе: ДДМИТ, 2022. - 30 саҳ.

Таҷрибаомӯзии таълимӣ, истеҳсолӣ ва пешаздипломӣ ҷузъи асосии раванди таълим ҷиҳати тайёр намудани мутахассисон дар соҳаи молия ва қарз дар фаъолияти иқтисоди беруна ва инвеститсияҳои байналмилалӣ ба ҳисоб меравад. Дар раванди таҷрибаомӯзӣ донишҷӯ малакаи назариявии андухтаи худро ба низом дароварда, роҳҳои дар амал татбиқ намудани онҳоро мустақкам намуда, қобилиятнокии хешро дар самти қабули қарорҳо дар соҳаи молияи байналмилалӣ сайқал медиҳад.

Дастури методӣ мақсаду вазифаҳо, масъалаҳо, тарзи ташкил, роҳбарӣ ва гузаштани таҷрибаомӯзии таълимӣ, истеҳсолӣ ва пешаздипломиро дар бар гирифта, тарзи навиштан ва ҷимояи ҳисоботи таҷрибаомӯзӣ ва рисолаҳои хатмро муайян мекунад.

Дастури методӣ доир ба таҷрибаомӯзии таълимӣ, истеҳсолӣ ва пешаздипломӣ барои донишҷӯёни ихтисосҳои 1-25010407 – молия ва қарз дар фаъолияти иқтисоди беруна ва инвеститсияҳои байналмилалӣ-1-25010305 пешниҳод карда мешавад.

Буриева М., 2022
Сулаймонзода Ш.,

М У Н Д А Р И Ч А

Сарсухан	3
1. Мақсад ва вазифаҳои таҷрибаомӯзии таълимӣ, истеҳсоли ва пешаздипломӣ	8
2. Ташкил ва роҳбарии таҷрибаомӯзӣ	9
3. Ҳуҷҷатҳои ҳисоботӣ оид ба таҷрибаомӯзӣ	14
4. Барномаи таҷрибаомӯзӣ	15
4.1. Нақшаи тақвими мавзӯҳо барои таҳлил ва омӯзиш	15
4.2. Мундариҷаи таҷрибаомӯзӣ	16
5. Барасмиятдарорӣ ва ҳимояи ҳисоботи таҷрибаомӯзӣ	19
Замимаҳо	19

САРСУХАН

Дастури методӣ доир ба таҷрибаомӯзии таълимӣ, истехсолӣ ва пешаздипломӣ (минбаъд-дастури методӣ) қисми таркибии раванди таълимӣ - тарбиявӣ буда, яке аз дастурҳои муҳимтарин дар раванди тайёр намудани мутахассисони баландхатисоси соҳаи фаъолияти гумрукӣ ва бехатарии иқтисодӣ маҳсуб меёбад.

Дастури методӣ дар асоси талаботи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи маориф», Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи таҳсилоти олии касбӣ ва таҳсилоти касбии баъд аз муассисаи олии таълимӣ», Низомномаи намунавӣ дар бораи таҷрибаомӯзии донишҷӯёни муассисаҳои таҳсилоти олии касбии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии соҳавӣ таҳия гардида, тартиби ташкил ва гузаронидани таҷрибаомӯзии таълимӣ (шиносӣ), истехсолӣ ва пешаздипломиро ба танзим мебарорад.

Инчунин, асоси ҳуқуқӣ барои ташкил ва баргузори таҷрибаомӯзии донишҷӯёни ихтисосҳои 1-25010407-молия ва қарз дар фаъолияти иқтисодии беруна ва 1-25010305-инвеститсияҳои байналмилалӣ, ки бо фармоиши ректори Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон тасдиқ мегардад, маҳсуб меёбад.

Таҷрибаомӯзии донишҷӯён мутобиқи нақшаи таълимии амалкунанда, барномаи таҷрибаомӯзӣ ва супоришҳои инфиродӣ ташкил карда мешавад.

Дастури методӣ бо назардошти талаботе таҳия карда шудааст, ки нисбат ба омодагии мутахассисони ихтисосҳои дар боло зикргардида пешниҳод мегарданд ва аз фаслҳои зерин иборат аст:

- мақсад ва вазифаҳои таҷрибаомузӣ;
- тартиби гузаштани таҷрибаомӯзӣ;
- роҳбарии таҷрибаомӯзӣ;
- мундариҷа ва муҳлатҳои иҷрои супоришҳои инфиродӣ;
- талабот нисбат ба ҳисоботи таҷрибаомӯзӣ, тартиби таҳия ва муҳлати дифоъ намудани он.

Дастури методӣ барои донишҷӯёни курсҳои 2-юм, 3-юм ва 4-уми ихтисосҳои 1-25010407-молия ва қарз дар фаъолияти иқтисодии беруна ва 1-25010305-инвеститсияҳои байналмилалӣ таҳсилӣ рӯзона ва фосилавӣ муассисаҳои таҳсилоти олии касбии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ гардидааст ва аз ҷониби комиссияи таълимию методии Шӯрои илмӣ – методии Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон баррасӣ ва тасдиқ карда шудааст.

Таҷрибаомӯзӣ дар давраи таҳсил бо мақсади амиқтар омӯхтани фанҳои ҷудогонаи махсус ва таҳассусӣ дар воҳидҳои сохтори Вазорати молия, Вазорати рушди иқтисод ва савдои Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кумитаи сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатӣ, Бонки миллии Тоҷикистон ва ғайра (минбаъд – объекти таҷрибаомӯзӣ) оид ба самтҳои фаъолияти муносибатҳои байналмилалӣ молиявӣ-қарзӣ дар мақомотҳои дахлдори соҳавӣ ташкил карда мешавад.

Таҷрибаомӯзӣ ҷузъи хатмии нақшаи таълимӣ буда, муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ ҷиҳати ташкили он масъул мебошанд. Таҷрибаомӯзӣ чунин бояд ташкил карда шавад, ки донишҷӯ имконияти истифодаи малакаи гирифтаашро ҳангоми навиштани рисолаи хатм дошта бошад. Агар донишҷӯ таҳсилро дар муассисаи таҳсилоти олии касбӣ бо қарз дар яке аз соҳаҳои хоҷагии халқ якҷоя пеш барад, пас муассисаи таҳсилоти олии касбӣ ҳуқуқ дорад гузаштани таҷрибаро дар ҷои қариб донишҷӯ иҷозат диҳад, ба шарте ки ҳислати қариб аз тарафи донишҷӯ иҷрокардашаванда ба соҳаи таҳассусе, ки аз рӯи он вай дар муассисаи таҳсилоти олии касбӣ таҳсил мекунад, мувофиқ бошад.

Гузаштани таҷрибаомӯзӣ барои донишҷӯён бояд мувофиқи нақшаи таълимӣ ва барномаи таҷрибаомӯзии аз тарафи донишгоҳ тасдиқкардашуда сурат гирад ва бо пешниҳод намудани ҳисобот оид ба таҷрибаомӯзию ҳимояи он анҷом пазирад.

Мутобиқи Низомномаи намунавӣ дар бораи таҷрибаомӯзии донишҷӯёни муассисаҳои таҳсилоти олии касбии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо қарори мушовараи Вазорати маориф ва илм аз 28.08.2014 таҳти №18/10 тасдиқ шудааст, дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ

таҷрибаомӯзӣ дар шаклҳои асосии ба тариқи зайл муқарраркардашуда ташкил ва гузаронида мешаванд:

-таҷрибаомӯзии таълимӣ (шиносӣ);

-таҷрибаомӯзии истеҳсолӣ;

-таҷрибаомӯзии пешаздипломӣ.

Таҷрибаомӯзии таълимӣ (шиносӣ) корҳои таълимиро дар бар гирифтааст, ки ҳангоми ташкил ва гузаронидани онҳо донишҷӯён маълумоти аввалинро дар бораи хусусиятҳои фаъолияти касбии самт (ихтисос)-и интихобкардаи худ ба даст меоранд. Ин шакли таҷрибаомӯзӣ дар курси 2-юм аз 29 июни соли 2022 то 12 июли соли 2022 гузаронида мешавад. Вазифаҳои таҷрибаомӯзии таълимӣ (шиносӣ) дар муайян намудани асосҳои фаъолияти касби оянда ва баланд бардоштани маҳорат ва малакаи аввалини тахассусии донишҷӯ ифода мегардад. Он аз намудҳои таҷрибаомӯзии экскурсионӣ, шиносӣ, таҳлилий иборат буда, аз рӯи Стандарти давлатии таҳсилоти олии касбӣ муайян карда шуда, дар воҳидҳои сохтори Вазорати молия, Вазорати рушди иқтисод ва савдои Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кумитаи сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатӣ, Бонки миллии Тоҷикистон, дар назди кафедраҳои тахассусӣ гузаронида мешавад.

Манбаи ташаккул додани малакаҳои касбӣ ҳангоми гузаронидани таҷрибаомӯзии таълимӣ дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ метавонад аз бар намудани барномаҳои гуногун ва иҷрои шаклҳои гуногуни корҳои амалӣ, аз қабилҳои системаи тренингӣ, бозихҳои расмӣ касбӣ, озмоишӣ ва барномаҳои компютерӣ («Делта», «1С Муҳосибот», «Вест 4», «Омор» ва «Ҳукумати электронӣ») ба шумор равад.

Таҷрибаомӯзии истеҳсолӣ аз рӯи самт (ихтисос) бо мақсади мустаҳкам намудани донишҳои назариявии донишҷӯён, аз рӯи фанҳои умумикасбӣ ва тахассусӣ, ҷамъовариҳои маводи таълимӣ барои навиштани корҳои курсӣ гузаронида мешавад. Таҷрибаомӯзии истеҳсолӣ дар воҳидҳои сохтори Вазорати молия, Вазорати рушди иқтисод ва савдои Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кумитаи сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатӣ, Бонки миллии Тоҷикистон ё муассисаи таълимӣ ва

озмоишгоҳҳои соҳавӣ гузаронида мешавад. Ин шакли таҷрибаомӯзӣ дар курси 3-юм аз 19 июни соли 2022 то 12 июли соли 2022 гузаронида мешавад.

Таҷрибаомӯзии истеҳсолӣ метавонад дар назди кафедраҳои таҳассусӣ ва ё муассисаҳои ба он марбут гузаронида шаванд. Гурӯҳи таълимӣ ба зергурӯҳҳо ҷудо карда шуда, мақсади он муайян карда мешавад. Бо қарори Шӯрои олимони муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ гузаронидани ин шакли таҷрибаомӯзӣ дар муддати ҳафтаҳои таълими назариявӣ иҷозат дода мешавад. Дар чунин мавридҳо муҳлати гузаронидани таҷрибаомӯзӣ барои нигоҳ доштани давомнокии он мувофиқи нақшаҳои таълимӣ муайян карда мешавад.

Таҷрибаомӯзии пешаздипломӣ дар курси 4-ум гузаронида мешавад. Давомнокии он барои донишҷӯёни курси 4-уми шӯбаи рӯзона ва курси 3 аз 13 апрели соли 2022 то 24 майи соли 2022, барои донишҷӯёни курси 4-уми таҳсилоти фосилавӣ аз 14 апрели соли 2022 то 10 майи соли 2022 муайян карда шудааст. Вазифаи таҷрибаомӯзии пешаздипломӣ аз рӯи талаботи барномаи таълимии самт (ихтисос)-и муассисаи таҳсилоти олии касбӣ дар асоси пурра азхудкунӣ ва такмил додани дониш, азбар намудани роҳу усулҳои ҷамъоварӣ намудани натиҷаҳо ва далелҳо оид ба мавзӯи кори хатмкунии бакалавр (кори дипломии мутахассис) ва ба даст овардани салоҳиятҳои касбӣ аз ҷониби донишҷӯён муайян карда мешавад. Донишҷӯёне, ки дар асоси барномаи мақсаднок ба муассисаи таҳсилоти олии касбӣ аз рӯи самт (ихтисос) қабул шуда, таълим гирифта истодаанд, таҷрибаомӯзиҳои худро дар муассиса ва ташкилотҳои мегузаронанд, ки агар муассисаи таълимӣ бо онҳо шартномаи тарафайн ба имзо расонида бошад. Иваз кардани ҷои таҷрибаомӯзӣ танҳо бо розигии расмии ҳамин гуна муассиса ё ташкилот ба роҳ монда мешавад. Донишҷӯён дар давраи гузаштан аз таҷрибаомӯзии пешаздипломӣ метавонанд аз рӯи самт (ихтисос)-е, ки таҳсил намуда истодаанд, дар муассисаҳои истеҳсолӣ, таълимӣ ба ҷойҳои ҳолӣ ба кор қабул шаванд. Ба муассисае, ки дар он таҷрибаомӯзии пешаздипломии худро мегузаранд, бояд бо мавзӯи

тасдиқкардашудаи рисолаи хатм (ё рисолаи дипломӣ) сафарбар карда шаванд.

1. Мақсад ва вазифаҳои таҷрибаомӯзи таълимӣ, истеҳсолӣ ва пешаздипломӣ

Мақсади ташкил ва гузаронидани таҷрибаомӯзӣ аз ташаккул додани маҳорати касбии донишҷӯён дар асоси омӯзиши таҷрибаи фаъолияти муассиса, мустаҳкам намудани донишҳои назариявӣ ва амалии дар давоми таҳсил гирифтаи донишҷӯ, инчунин, ҷамъоварӣ ва коркарди мавод барои ҳисоботи таҷрибаомӯзӣ ва навиштани рисолаи хатм ба ҳисоб меравад.

Вазифаҳои муҳимтарини таҷрибаомӯзӣ ба даст овардани қобилияти касбии иқтисосҳои 1-25010407-молия ва қарз дар фаъолияти иқтисодии беруна ва 1-25010305-инвеститсияҳои байналмилалӣ ва таҷрибаи амалии фаъолият ба ҳайси коромӯз дар воҳидҳои сохтори Вазорати молия, Вазорати рушди иқтисод ва савдои Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кумитаи сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатӣ, Бонки миллии Тоҷикистон (минбаъд – объекти таҷрибаомӯзӣ) мебошад, ки бо роҳҳои зерин амалӣ мешавад:

- омӯзиши вазифаҳо ва сохтори объекти таҷрибаомӯзӣ;
- омӯзиши принсипи ташкили кор дар объекти таҷрибаомӯзӣ;
- дида баромадани вазифаҳои объекти таҷрибаомӯзӣ, аз ҷумла дар самтҳои илмию таҳқиқотӣ, банақшагирии стратегӣ, таҳлилий ва робитаҳои иқтисодии хориҷӣ;
- омӯзиши ҳуҷҷатгузорӣ;
- таҳлили муқоисавии сохторҳо ва зерсохторҳо аз нуктаи назари вазифа ва уҳдадорихо;
- иштирок дар гузаронидани амалиётҳои соҳавӣ, чорабиниҳо, семинарҳо, ҳуҷҷатгузорӣ ва дигар фаъолиятҳои, ки ба объекти таҷрибаомӯзӣ дахлдоранд;
- омӯзиши тарзи истифодаи малакаи назариявӣ дар таҷриба (алоқаи назария бо амалия).

Чамъоварӣ, коркард ва таҳлили маводи зарурӣ дар объекти таҷрибаомӯзӣ бо роҳҳои зерин ба даст оварда мешавад:

- омӯзиши ҳуҷҷатҳои асосии воҳидҳои сохтории дахлдор;

- дида баромадан ва шинос шудан бо асосҳои қонунгузорӣ, санадҳои меъёрию ҳуқуқӣ, дастурамалҳо ва низомномаҳо, ки ба фаъолияти объекти таҷрибаомӯзӣ ва соҳа алоқаманданд ё асоси фаъолият мебошанд; таҳсилоти олии касбӣ тайёркардашуда ба барнома дар мувофиқа бо кафедра дохил карда мешаванд.

2.Ташкил ва роҳбарии таҷрибаомӯзӣ

Барномаҳои таҷрибаомӯзиро роҳбари таҷрибаомӯзии истеҳсоли ва комиссияи махсуси методии муассисаи таълимӣ дида мебароянд ва онҳо аз тарафи муовини ректор оид ба таълим тасдиқ карда мешаванд.

Роҳбарии таҷрибаомӯзӣ аз тарафи кафедраи муносибатҳои молиявӣ-қарзии байналхалқӣ амалӣ гардонида мешавад. Кафедра аз ҳайати омӯзгорони таҷрибанок роҳбарони таҷрибаомӯзиро бо фармоиши ректори донишгоҳ таъйин менамояд.

Масалан, Фармоиши ректори ДДМИТ «Оид ба таҷрибаомӯзии истеҳсолии донишҷӯён» чунин интишор мешавад.

Мутобиқи банди 63-юми «Низомномаи намунавӣ оид ба муассисаи таълимии таҳсилоти олии касбии Ҷумҳурии Тоҷикистон», бандҳои 106 ва 109-и «Низомномаи низоми кредитии таҳсилот дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбии Ҷумҳурии Тоҷикистон» ва банди 2.3.-и «Низомнома доир ба таҷрибаомӯзии таълимӣ, истеҳсоли ва пешаздипломии донишҷӯёни ДДМИТ»,

фармоиш медиҳам:

- 1. Донишҷӯёни курси 4-уми шӯбаи рузонаи факултети муносибатҳои иқтисодии байналмилалӣ, ихтисосҳои 1-25010407-молия ва қарз дар фаъолияти иқтисодии беруна ва 1-25010305-инвеститсияҳои байналмилалӣ, барои гузаштани таҷрибаомӯзии истеҳсоли аз 29.06.2022 то 12.07.2022 ба муассисаҳои зерин фиристода шаванд:*

№	Ному насаби	Ҷои гузаштани	Роҳбари
----------	--------------------	----------------------	----------------

	<i>донишҷӯ</i>	<i>таҷрибаомӯзӣ</i>	<i>таҷрибаомӯзӣ</i>
1.	<i>Азизов Муҳамади Махсумҷонович</i>	<i>Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон</i>	<i>Дотсент Буриева М.Ч.</i>
2.	<i>Бобиев Исмоил Ҷамолиддинович</i>	<i>Вазорати рушди иқтисод ва савдои Ҷумҳурии Тоҷикистон</i>	<i>Дотсент Усмонов П.Н.</i>
3.	<i>Воҳидов Шаҳбоз Шоназарович</i>	<i>Бонки миллии Тоҷикистон</i>	<i>Дотсент Буриева М.Ч.</i>
4.	<i>Маҷидов Шодмон Ҳамзаалиевич</i>	<i>Кумитаи сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатӣ</i>	<i>Ассистент Ҳакимов М.А.</i>

2. Роҳбари умумии таҷрибаомӯзии истеҳсолӣ мудири кафедра Буриева М.Ч. таъйин карда шавад.

3. Дар муддати 10 рӯз пас аз анҷоми таҷрибаомӯзии истеҳсолӣ ба садорати факултет ва шӯъбаи таҷрибаомӯзӣ ва рушди касбият оид ба натиҷаи таҷрибаомӯзӣ ҳисобот пешниҳод карда шавад.

4. Назорати иҷроиши фармоиши мазкур ба зиммаи муовини якум, муовини ректор оид ба таълим Ҷурахонзода Б.Ҷ. вогузор карда шавад.

Асос: шартномаи ҳамкорӣ ва роҳхат.

Баъди ба имзо расидани фармоиши ректори донишгоҳ оид ба таҷрибаомӯзӣ ба донишҷӯ рӯзнома ва роҳхат дода мешавад, ки одатан аз тарафи мутасаддии кафедра пур карда шуда, тақсим мегардад. Ҳар як роҳбари таҷрибаомӯзӣ аз кафедра ба донишҷӯ - таҷрибаомӯз супориши мушаххаси инфиродӣ, вобаста ба иҷрои кори илмӣ-таҳқиқотӣ, рисолаи хатм медиҳад, ки дар рӯзнома дарҷ карда мешавад (Замимаи 1).

Вобаста ба объекти таҷрибаомӯзӣ дар рӯзнома нақшаи тақвими таҷрибаомӯзӣ пур карда мешавад, ки аз тарафи роҳбарони таҷрибаомӯзӣ аз донишгоҳ ва аз объекти таҷрибаомӯзӣ имзо карда мешавад.

Дар давоми таҷрибаомӯзӣ донишҷӯ супоришҳои мушаххасро мувофиқи барнома иҷро намуда, дар Вазорати молия, Вазорати рушди иқтисод ва савдои Ҷумҳурии Тоҷикистон, Бонки милли Тоҷикистон, Кумитаи сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатӣ ва сохторҳои онҳо ва

ғайра ҳамчун таҷрибаомӯз, коромӯз ва ёрдамчӣ ҳисобида шуда метавонад. Дар ҳолатҳои зарурӣ таҷрибаомӯзро ин муассиса метавонад ба яке аз штатҳои ҳоли муваққатан (дар муддати таҷрибаомӯзӣ) ба кор қабул намоянд.

Вақти кори донишҷӯ-таҷрибаомӯз ҳангоми гузаштан аз таҷрибаомӯзӣ бо Кодекси меҳнати Ҷумҳурии Тоҷикистон ба тартиб дароварда мешавад ва барои донишҷӯёни аз сини 18-сола боло ҳафтае на зиёдтар аз 40 соат, барои донишҷӯёни сини 16-18-сола ҳафтае на зиёдтар аз 35 соатро дар бар мегирад. Вақти кори таҷрибаомӯз вобаста ба реча ва тартиби дохилии кори Вазорати молия, Вазорати рушди иқтисод ва савдои Ҷумҳурии Тоҷикистон, Бонки милли Тоҷикистон, Кумитаи сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатӣ ва сохторҳои онҳо ва ғайра муайян карда мешавад.

Тағйир додани муҳлати гузаронидани таҷрибаомӯзии донишҷӯёни курсҳои алоҳида аз рӯи самт (ихтисос)-ҳо танҳо бо қарори Шӯрои олимони муассисаи таҳсилоти олии касбӣ ба амал оварда мешавад. Бо сабабҳои узрнок ба дигар вақт гузаронидани муҳлати таҷрибаомӯзӣ (ба таври инфиродӣ) мувофиқи фармоиши ректори муассисаи таҳсилоти олии касбӣ ба роҳ монда мешавад. Барои дар чунин ҳолат ба имзо расонидани фармоиши ректор ҳамчун асос аризаи донишҷӯ, розигии кафедра, пешниҳоди садорати факултет, муовини яқум, муовини ректор оид ба таълим ва ҳуҷҷатҳои муҳлати гузаронидани таҷрибаомӯзиро тасдиқкунанда баромад мекунанд.

Мутасаддии асосии таҷрибаомӯзӣ роҳбари объекти таҷрибаомӯзӣ ҳисоб меёбад. Роҳбари таҷрибаомӯзиро сардорони воҳидҳои сохтори Вазорати молия, Вазорати рушди иқтисод ва савдои Ҷумҳурии Тоҷикистон, Бонки милли Тоҷикистон, Кумитаи сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатӣ ва сохторҳои онҳо ва ғайра, ки донишҷӯ дар он ҷо таҷрибаомӯзӣ мекунад, таъйин менамояд.

Роҳбари умумии таҷрибаомӯзӣ аз кафедра мудири кафедра буда, раванди таҷрибаомӯзиро назорат мекунад ва корҳои зеринро ба иҷро мерасонад:

- бо объектҳои таҷрибаомӯзӣ пеш аз оғози таҷрибаомӯзӣ робита пайдо менамояд;
- лоиҳаи фармоиши ректори донишгоҳро оид ба таҷрибаомӯзӣ вобаста ба нақшаи таълим таҳия менамояд, ки дар он ба ҳар як донишҷӯ объект ва роҳбари таҷрибаомӯзӣ вобаста карда мешавад;
- баъди анҷоми сессияи санҷишию имтиҳонӣ бо гурӯҳҳои академӣ оид ба тарзи гузаштани таҷрибаомӯзӣ маҷлис мегузаронад ва роҳбарони таҷрибаомӯзиро муаррифӣ менамояд;
- дар якҷоягӣ бо роҳбарони таҷрибаомӯзӣ раванди таҷрибаомӯзиро таҳти назорати қатъӣ мегирад;
- пас аз анҷоми таҷрибаомӯзӣ қабул ва ҳимояи ҳисоботи таҷрибаомӯзиро ташкил мекунад.

Роҳбари таҷрибаомӯзӣ аз донишгоҳ ба донишҷӯ - таҷрибаомӯз дар ҳалли масъалаҳои амалӣ ва илмӣ, таҳлили маълумотҳои оморӣ ва ҳалли дигар масъалаҳо кумаки илмӣ-методӣ мерасонад.

Гузaronидани чорабиниҳоро дар самтҳои зерин таъмин менамояд:

- ба донишҷӯ - таҷрибаомӯз дар давоми таҷрибаомӯзӣ, вобаста ба нақшаи таълимӣ ва самти таҳқиқоти кафедра, супориши мушаххас медиҳад;
- сифати гузаронидани таҷрибаомӯзиро назорат мебарад ва мувофиқ будани онро ба барномаи мазкур ва барномаҳои таълимии фанҳои тадрисшавандаи кафедра таъмин менамояд;
- оид ба таъмини шароитҳои мусоиди корӣ дар воҳидҳои сохтори Вазорати молия, Вазорати рушди иқтисод ва савдои Ҷумҳурии Тоҷикистон, Бонки милли Тоҷикистон, Кумитаи сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатӣ ва сохторҳои онҳо шинос шудани донишҷӯ - таҷрибаомӯз ба шартҳои бехатарии меҳнат ва речаи корӣ назорат мебарад;
- ҳисоботи таҷрибаомӯзиро аз назар гузаронида, хулосаи мусбӣ ё манфии худро медиҳад ва дар ҳолати ба талабот ҷавобгӯ будани ҳисобот ва рӯзномаи таҷрибаомӯзӣ барои дифоъ намудан дар назди комиссия иҷозат медиҳад;

- дар кори комиссияи қабули ҳисобот иштирок менамояд;

- ба мудири кафедра оид ба беҳтар намудани таҷрибаомӯзии донишҷӯён хулосаву пешниҳодоти худро дар шакли ҳисобот пешниҳод мекунад.

Роҳбари таҷрибаомӯзӣ аз объектҳои таҷрибаомӯзӣ (воҳидҳои сохтори Вазорати молия, Вазорати рушди иқтисод ва савдои Ҷумҳурии Тоҷикистон, Бонки милли Тоҷикистон, Кумитаи сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатӣ ва ғайра):

- раванди таҷрибаомӯзиро мувофиқи барномаи мазкур, супориши мушаххас ва нақшаи тақвими таъмин менамояд;

- оид ба қоидаҳои беҳатарии меҳнат, речаи корӣ, хусусиятҳои махфияти иттилоот, сирри корхона ва дигар паҳлуҳои фаъолияти объекти таҷрибаомӯзӣ машварат медиҳад;

- донишҷӯ(ён) - таҷрибаомӯз(он) - ро бо таърихи объекти таҷрибаомӯзӣ, оиннома, низомнома, самти асосии фаъолият, сохтор, шӯъбаҳо, вазифаҳо, раванди технологӣ, илмию тадқиқотӣ, робитаҳои иқтисодӣ ва дигар самтҳо шинос менамояд ё барои омӯхтани онҳо мусоидат мекунад;

- донишҷӯ-таҷрибаомӯзро бо фаъолияти амалии объекти таҷрибаомӯзӣ шинос намуда, бо маводи зарурӣ онҳоро таъмин менамояд;

- интизومي донишҷӯ-таҷрибаомӯзро назорат менамояд ва дар ҳолатҳои аз тарафи таҷрибаомӯз вайрон кардани интизом ба донишгоҳ сари вақт хабар медиҳад;

- сари вақт пур кардани рӯзномаи таҷрибаомӯзӣ ва навиштани ҳисоботро назорат мебарад ва ба таҷрибаомӯз тавсифнома медиҳад.

Донишҷӯ - таҷрибаомӯз уҳдадор аст:

- дар ҳолатҳои дар гуруҳи шарномавӣ таҳсил намудан ва объекти таҷрибаомӯзиаш муайян будан ба мудири кафедра то таҳияи лоиҳаи фармоиши таҷрибаомӯзӣ хабар диҳад;

- роҳхат, рӯзнома ва барномаи таҷрибаомӯзиро бо супориши мушаххас сари вақт аз кафедра гирад;

- сари вақт, мувофиқи муҳлати дар рӯзнома дарҷёфта, ба воҳидҳои сохтори Вазорати молия, Вазорати рушди иқтисод ва савдои Ҷумҳурии

Тоҷикистон, Бонки милли Тоҷикистон, Кумитаи сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатӣ ва ғайра рафта, худро ба қайд гирад;

- бо речаи корӣ, интизоми меҳнат, қоидаҳои беҳатарӣ ва тартиботи дохилии объекти таҷрибаомӯзӣ шинос шуда, онҳоро пурра риоя намояд;

- супоришҳои алоҳидаи роҳбари таҷрибаомӯзиро дар объекти таҷрибаомӯзӣ иҷро намояд, ки бо супоришҳои мушаххаси роҳбари таҷрибаомӯзӣ аз донишгоҳ ва барнома мувофиқ ҳастанд;

- дар ҳолати гузаштани таҷрибаомӯзӣ агар ягон монета ба вуҷуд ояд, хатман ба роҳбари таҷрибаомӯзӣ аз донишгоҳ ё мудири кафедра хабар диҳад;

- ҳар рӯз мазмуни мухтасари кори иҷрошударо дар рӯзнома қайд намуда, на камтар аз як маротиба дар як ҳафта ба роҳбари таҷрибаомӯзӣ аз объекти таҷрибаомӯзӣ барои баррасӣ, тағйирот даровардан, имзо ва қайди иҷрои супориш рӯзномаашро пешниҳод намояд;

- дар асоси қайдҳои кардашуда, маводи ҷамъкардашуда, таҳлил ва шиносӣ бо вазифаҳо ва тарзи ташкили кор дар объекти таҷрибаомӯзӣ ва иҷрои супоришҳои мушаххас ҳисоботи таҷрибаомӯзиро навишта, муқоабандӣ намояд;

- баъди анҷоми таҷрибаомӯзӣ рӯзнома ва тавсифномаро бо муҳр ва имзои роҳбари таҷрибаомӯзиро аз объекти таҷрибаомӯзӣ гирифта, ба кафедра дар муҳлатҳои муайяншуда супорад;

- дар ҳолати якчанд нафар сафарбар шудан ба як объекти таҷрибаомӯзӣ ҳисобот бояд бо ҳисоботи дигар якхела набошад;

- дар ҳолати тақризи манфӣ гирифтани аз роҳбар ё камбудӣ доштани ҳисоботи таҷрибаомӯзӣ, хатоҳоро бояд сари вақт ислоҳ намояд;

- ҳисоботи таҷрибаомӯзиро бо тартиб ва чадвали аз тарафи кафедра муайяншуда, дар назди комиссияи қабули ҳисобот дифоъ намояд;

- дар ҳолати насупоридани ҳисоботи таҷрибаомӯзӣ дар муддати муайяншуда ва ё дифоъ накардани он донишҷӯ аз донишгоҳ хориҷ карда мешавад.

3. Ҳуҷҷатҳои ҳисоботӣ оид ба таҷрибаомӯзӣ

Ба ҳуҷҷатҳои ҳисоботӣ оид ба таҷрибаомӯзӣ дохил мешаванд:

1. Рӯзномаи таҷрибаомӯзӣ, ки дар он корҳои рӯз ба рӯз баанҷомрасонида дар ҷойи таҷрибаомӯзӣ дарҷ меёбад ва аз тарафи роҳбари таҷрибаомӯзӣ аз объекти таҷрибаомӯзӣ ба имзо расонида мешавад.

2. Ҳисобот оид ба таҷрибаомӯзӣ (дар ҳаҷми на кам аз 25 саҳифа ва дар шакли дастнавис).

3. Тавсифномаи таҷрибаомӯз, ки аз тарафи роҳбари таҷрибаомӯзи навишта шуда, имзо ва муҳр гузошта шудааст.

4. Барномаи таҷрибаомӯзӣ

Барномаи таҷрибаомӯзӣ аз қисматҳои зерин иборат аст:

1. Нақшаи тақвимии мавзӯҳо барои таҳлил ва омӯзиш;
2. Мундариҷаи таҷрибаомӯзӣ.

4.1. Нақшаи тақвимии мавзӯҳо барои таҳлил ва омӯзиш

Нақшаи тақвимии мавзӯҳо барои таҳлил ва омӯзиш дар ҷадвали 1 нишон дода шудааст.

Ҷадвали 1.

р/т	Номгӯи мавзӯҳо	Муҳлати иҷроиш
1.	Шиносоӣ бо объекти таҷрибаомӯзӣ, ки донишҷӯ ба он ҷо равона карда шудааст	2 рӯз
2.	Омӯзиши вазифаҳои асосии оинномавии объекти таҷрибаомӯзӣ ва муайян кардани мавқеи он дар соҳа	4 рӯз
3.	Дида баромадани дигар ҳуҷҷатҳои меъёрие, ки фаъолияти объекти таҷрибаомӯзиро ба танзим медароранд	2 рӯз
4.	Омӯзиши самти фаъолият ва вазифаҳои асосии сохторҳои алоҳидаи объекти таҷрибаомӯзӣ вобаста ба самти ихтисос	5 рӯз
5.	Омӯзиш ва таҳлили тартиби ташкили раванди кор дар шуъба(ҳо) ва ё сохторҳои объекти таҷрибаомӯзӣ, хусусиятҳои воридот ва содироти молу воситаҳои нақлиёт ва усулҳои хизматрасонӣ	8 рӯз*
6.	Таҳлили алоқамандии муассиса (шуъба) бо шаклҳои муносибатҳои иқтисодии байналмиллалӣ ва хусусиятҳои фаъолияти он дар ин самт	15 рӯз*
7.	Омӯзиши сиёсат, самаранокии фаъолияти идоракунӣ, стратегия, хусусиятҳои таҳқиқот, барномасозӣ ва дигар ҷорабиниҳо дар самти робитаҳои иқтисодии хориҷии объекти таҷрибаомӯзӣ ва ё саҳми он дар мамлакат	15 рӯз*

8.	Таҳлили ҷараёни иттилоотӣ, хучҷатгузорӣ, технологияи коркарди иттилоот оид ба самти фаъолияти объекти таҷрибаомӯзӣ	3 рӯз
9.	Таҳлили иттилоот оид ба самти таҳқиқот дар доираи кори хатмкунӣ ва иҷроиши супориши мушаххас	Дар давоми таҷрибаомӯзӣ
10.	Иштироки фаълоне дар чорабиниҳое, ки дар объекти таҷрибаомӯзӣ гузаронида мешавад	Дар давоми таҷрибаомӯзӣ

* бо дарназардошти рӯзҳои шанбе

Донишҷӯ - таҷрибаомӯз дар давраи таҷрибаомӯзӣ бояд маводи омӯриҷамъоварӣ намояд, онҳоро коркард намуда, барои навиштани ҳисобот ва рисолаи хатм истифода барад. Бо супориши мушаххаси роҳбари таҷрибаомӯзӣ аз донишгоҳ донишҷӯ-таҷрибаомӯз санадҳои меъёрию ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва байналмилалӣ оид ба фаъолияти гумрукӣ ва адабиёти заруриро омӯхта, алоқамандӣ ва усули истифодаи онро дар амал ҳангоми таҷрибаомӯзӣ таҳлил намояд. Дар асоси таҷрибаи муассисаҳо, корхонаҳо, ширкатҳо, ки дар адабиёт оварда шудааст, аз тарафи донишҷӯ-таҷрибаомӯз таҳлили муқоисавӣ гузаронида мешавад.

Дар ҷамъбасти таҷрибаомӯзӣ маводи таҳлилшуда барои навиштани рисолаи хатм ва ҳисоботи таҷрибаомӯзӣ истифода карда мешаванд.

4.2. мундариҷаи таҷрибаомӯзӣ

Мавзӯи 1. Шиносоӣ бо объекти таҷрибаомӯзӣ, ки донишҷӯ ба он ҷо равона карда шудааст

Дар раванди таҷрибаомӯзӣ бояд масъалаҳои зерин омӯхта шаванд:

Соҳтор ва номгӯи объекти таҷрибаомӯзӣ, ки донишҷӯ ба он ҷо равона карда шудааст. Маълумотномаи кӯтоҳи таърихӣ оид ба фаъолияти онҳо. Нақшаи объекти таҷрибаомӯзӣ, ки донишҷӯ ба он ҷо равона карда шудааст, соҳтори идоракунӣ ва таркибии онҳо.

Нишондиҳандаҳои техникӣ-иқтисодии объекти таҷрибаомӯзӣ дар се соли охир ва ё дар давраи таҷрибаомӯзӣ. Шиносоӣ бо нақшаҳои дурнамои объекти таҷрибаомӯзӣ ва усулҳои тарҳрезии онҳо.

Мавзӯи 2. Омӯзиши вазифаҳои асосии оинномавии объекти таҷрибаомӯзӣ ва муайян кардани мавқеи онҳо дар соҳа

Вазифаҳои асосии объекти таҷрибаомӯзӣ ва мақсади фаъолияти (ташкили) он. Оиннома, Низомнома, дастурамали фаъолият, ҳуҷҷатҳо ва санадҳои меъёрию ҳуқуқӣ, ки фаъолияти объекти таҷрибаомӯзиро ба танзим мебароранд.

Мавқеи объекти таҷрибаомӯзӣ дар соҳа. Нишондиҳандаҳои фаъолияти иқтисодии хориҷии объекти таҷрибаомӯзӣ. Сарчашмаи молиякунонии объекти таҷрибаомӯзӣ ва истифодаи маблағҳо дар самтҳои фаъолият.

Мавзӯи 3. Дида баромадани дигар ҳуҷҷатҳои меъёрие, ки фаъолияти объекти таҷрибаомӯзиро ба танзим мебароранд

Омӯзиши Дастури супоришҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба фаъолияти иқтисодии хориҷӣ, санадҳои меъёрӣ-ҳуқуқии танзимкунандаи муносибатҳои молиявӣ-қарзии байналмилалӣ, вазифаҳои асосии мақомотҳои соҳавиро дар самти ҷалби сармои хориҷӣ, имтиёзу кафолатҳои пешбинамудаи санадҳои меъёрию ҳуқуқиро дар самти мазкур.

Мавзӯи 4. Омӯзиши самти фаъолият ва вазифаҳои асосии сохторҳои алоҳидаи объекти таҷрибаомӯзӣ вобаста ба самти ихтисос

Вазифаҳои асосии объекти таҷрибаомӯзӣ, ки мувофиқи тақсимот донишҷӯ сафарбар карда шудааст. Вазифаҳо дар самти фаъолияти иқтисодии хориҷӣ вобаста ба объекти таҷрибаомӯзӣ. Хусусиятҳои иҷроиши вазифаҳо аз тарафи объекти таҷрибаомӯзӣ.

Мавзӯи 5. Омӯзиш ва таҳлили тартиби ташкили раванди кор дар воҳидҳои сохторӣ

Вазифаҳо ва уҳдадорӣҳои сардор ва кормандони воҳиди сохторӣ. Принсипи ташкили кор ва ҷараёни фармоишӣ - иҷроишӣ. Хусусиятҳои кори иҷрокардаистода. Тартиби барасмиятдарории гумрукӣ ва назорати гумрукии молу воситаҳои нақлиёт. Хусусияти интиқоли молу воситаҳои нақлиёт тавассути сарҳади гумрукии Ҷумҳурии Тоҷикистон вобаста аз низоми гумрукӣ. Тартиби гузаронидани амалиётҳои гумрукӣ дар намудҳои ҷудоғонаи нақлиёт.

Мавзуи 6. Таҳлили алоқамандии объекти таҷрибаомӯзӣ бо шаклҳои муносибатҳои иқтисодии байналмилалӣ ва хусусиятҳои фаъолияти он дар ин самт

Фаъолияти объекти таҷрибаомӯзӣ дар самти муносибатҳои иқтисодии байналмилалӣ, таҳлили фаъолияти мақомотҳои соҳавӣ: дар самти ба роҳ мондани муносибатҳои молиявӣ-қарзии байналмилалӣ, ҷалби сармояи хориҷӣ, идораи қарзи хориҷӣ ва ғ. шинос шудан бо раванди таҳияи Стратегияи идоракунии қарзи давлатӣ дар амал, Барномаҳои соҳавии ҳадафнок ва татбиқи онҳо, ҷараёни ҳамоҳангсозии ҷалби сармояи хориҷӣ, маблағгузориҳои ниҳодҳои молиявӣ ва роҳандозии имтиёзҳо дар рафти ба роҳ мондани муносибатҳои молиявӣ-қарзӣ ва ғ. Таҳлили объекти таҷрибаомӯзӣ дар самти фаъолияти иқтисодии хориҷӣ, муайяннамоии стратегияи он, таҳқиқот дар ин самт ва ғайраҳо.

Мавзуи 7. Омӯзиши сиёсат, самаранокӣ фаъолияти идоракунии стратегия, хусусиятҳои тадқиқот, барномасозӣ ва дигар чорабиниҳо дар самти робитаҳои иқтисодии хориҷии объекти таҷрибаомӯзӣ ва ё саҳми он дар кишвар

Дар давраи таҷрибаомӯзии истехсолӣ ва пешаздипломӣ донишҷӯ бояд дар мақомотҳои зерини соҳавӣ бо омӯзиши масъалаҳои зерин аз ҷиҳати амалӣ мутобиқи ваколатҳои муқаррарнамудаи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон шинос шаванд, аз ҷумла:

-дар Вазорати рушди иқтисод ва савдои Ҷумҳурии Тоҷикистон, омӯхтани сиёсати сармоягузорӣ, тартиби таҳиясозии дурнамои рушди иқтисодӣ-иқтисодии кишвар барои давраи миёнамуҳлат дар самти ҷалби сармояи хориҷӣ;

-дар Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, дар самти бастанӣ созишномаҳои қарзӣ ва зерқарзӣ, инчунин идораи қарзи берунаи давлатӣ;

-дар Кумитаи сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатӣ дар самти ҳамоҳангсозӣ лоиҳаҳои давлатии сармоягузорӣ аз ҳисоби ҳамаи сарчашмаҳо, азхудкунии маблағҳо дар доираи татбиқи лоиҳаҳои

давлатии сармоягузорӣ ва тартиби пешбурди феҳристи лоиҳаҳои давлатии сармоягузорӣ;

-дар Бонки милли Тоҷикистон (БМТ) бо самти маблағгузорӣ, аз ҷумла шартҳои қарздиҳии Бонки Исломии Рушд, меъёрҳои қарздиҳии муқаррарнамудаи БМТ.

Мавзӯи 8. Таҳлили равияи иттилоотӣ, ҳуҷҷатгузорӣ, технологияи коркарди иттилоот оид ба самти фаъолияти объекти таҷрибаомӯзӣ

Усулҳои ҷамъовариҳои иттилоот, сарчашмаи он, тарзи коркард ва истифодаи он дар амалия. Ҳуҷҷатгузорӣ ва нигоҳдориҳои иттилоот дар объекти таҷрибаомӯзӣ. Истифодаи иттилоот дар самти фаъолияти воҳидҳои сохтори Вазорати молия, Вазорати рушди иқтисод ва савдои Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кумитаи сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатӣ, раёсатҳои молия, ташкилотҳои молиявӣ-қарзӣ ва ғ.

Мавзӯи 9. Таҳлили иттилоот оид ба самти таҳқиқот дар доираи рисолаҳои хатм ва иҷроиши супориши мушаххас

Ҷамъ намудани иттилооти зарурӣ, маводи оморӣ, ҳуҷҷатҳои меъёриву ҳуқуқӣ дар самти таҳқиқот аз тарафи донишҷӯ вобаста ба мавзӯи рисолаи хатм. Ин раванд мустақилона ва инчунин бо супориши мушаххаси роҳбари таҷрибаомӯзӣ ё рисолаи хатм сурат гирифта метавонад (дар замима мавзӯҳои намунавии супориши мушаххас оид ба таҷрибаомӯзиҳои истеҳсоли оварда мешавад).

5. Барасмиятдарорӣ ва ҳимояи ҳисоботи таҷрибаомӯзӣ

5.1. Баъди анҷоми таҷрибаомӯзӣ донишҷӯ-таҷрибаомӯз бояд дар муддати 10 рӯз ҳуҷҷатҳои ҳисоботӣ оид ба таҷрибаомӯзиро ба кафедра супорад. Номгӯи ин ҳуҷҷатҳо дар банди 4-и дастури мазкур оварда шудааст.

5.2. Рӯзномаи таҷрибаомӯзӣ ҳуҷҷати асосии ҳисоботӣ ба ҳисоб меравад. Дар асоси он гузаштани таҷрибаомӯзӣ аз тарафи донишҷӯ тасдиқ меёбад.

Дар рӯзнома маълумоти зерин дарҷ карда мешавад:

- нақшаи тақвими таҷрибаомӯзӣ вобаста ба барномаи таҷрибаомӯзӣ (аз тарафи роҳбарони таҷрибаомӯзӣ аз донишгоҳ ва Вазорати молия,

Вазорати рушди иқтисод ва савдои Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кумитаи сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатӣ, раёсатҳои молия, ташкилотҳои молиявӣ-қарзӣ ва сохторҳои онҳо бо имзо тасдиқ карда ва назорат бурда мешавад);

- супориши мушаххаси таҷрибаомӯзӣ;

- мундариҷаи корҳои иҷрошудаи ҳаррӯза ва раванди гузаштани таҷрибаомӯзӣ (бо имзои роҳбари таҷрибаомӯзӣ аз истехсолот дар ҳар як саҳифа);

- тавсифномаи роҳбари таҷрибаомӯзӣ аз воҳидҳои сохтори Вазорати молия, Вазорати рушди иқтисод ва савдои Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кумитаи сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатӣ, раёсатҳои молия, ташкилотҳои молиявӣ-қарзӣ оид ба корҳои баанҷомрасонидаи таҷрибаомӯз ва иҷрои супоришҳои мушахас, интизому муносибат ба кор ва ҷидду ҷаҳди ӯ, инчунин баҳои тавсиявӣ нисбати таҷрибаомӯзӣ;

- хулосаи роҳбари таҷрибаомӯзӣ аз кафедра доир ба таҷрибаомӯзии донишҷӯ (мувофиқат ба барномаи мазкур, иҷрои супоришҳои мушаххас, мувофиқати мазмуни ҳисобот ба мундариҷа ва талаботи мавҷуда, баҳои тавсиявии роҳбар ба донишҷӯ-таҷрибаомӯз);

- баҳои санҷишӣ оид ба таҷрибаомӯзӣ (баъди ҳимояи ҳисоботи таҷрибаомӯзӣ).

5.3. Таҳия ва барасмиятдарории *ҳисобот оид ба таҷрибаомӯзӣ* аз тарафи донишҷӯ-таҷрибаомӯз марҳалаи интиҳои он ба ҳисоб меравад.

Дар ҳисоботи таҷрибаомӯзӣ маълумот оид ба муассиса ва сохтори он, дигар маълумотҳои зарурӣ вобаста ба барномаи мазкур, таҳлили маводи ҷамъшуда, факту рақамҳо ва нусхаи ҳуҷҷатҳои зарурӣ оварда мешавад.

Ҳисобот дар ҳаҷми на кам аз 25 саҳифаи дастнавис (дар ҳолати ҷопӣ бо фосилаи 2) пешниҳод карда мешавад. Шакли беҳтари мақбул ҷопӣ мебошад.

Ҳангоми ба тариқи ҷопӣ пешниҳод намудани ҳисобот талаботи зерин бояд риоя карда шаванд:

- маводи ҳисобот бо истифода аз таҳриргари Word бо шрифти Times New Roman Tj бо андозаи 14;
- андозаҳо А4 (210 x 297) аз чап – 2,5 см, аз рост – 1,0 см, аз боло ва поён – 2,0 см;
- фосилаи байни сатрҳо (интервал) – 1,5 см;
- иқтибосҳо дар дохили [5];
- саҳифагузорӣ - дар мобайни саҳифа;
- расмҳо, тасвирҳо, диаграмма ва ҷадвалҳо стандартҳои байналмилалӣ ҷавобгӯӣ бошанд.

Варақаи аввали он дар замимаи 3 оварда мешавад.

Сохтор аз сарсухан, қисмҳои мухталифи он, хулосаву пешниҳодот ва замимаҳо ҳисобот иборат аст.

Дар сарсухан маълумоти мухтасар оид ба объекти таҷрибаомӯзӣ, сохтори ташкилӣ ва идоракунии он, таърихи пайдоиш оварда мешавад, ки дар барномаи мазкур қайд карда шудааст. Инчунин, вазифаҳои таҷрибаомӯзӣ қайд карда мешаванд.

Қисмҳои алоҳидаи ҳисобот ба ҳалли масъалаҳо, супоришҳои мушаххас ва вазифаҳои гузошташуда вобаста мебошад.

Қисматҳои тавсиявии ҳисобот:

а) вазифаҳои объекти таҷрибаомӯзӣ ва шубҳаҳои он, ки донишҷӯ дар онҳо таҷрибаомӯзӣ гузаштааст. Тартиби ташкили раванди кор дар объекти таҷрибаомӯзӣ. Агар донишҷӯ дар якчанд шубҳаҳо таҷрибаомӯзӣ гузашта бошад, ин масоил дар зерқисматҳо дарҷ карда мешавад.

б) амалиёти асосӣ, дастурҳо ва меъёрҳо оид ба ташкили раванди кор, тарзу усули иҷрои вазифаҳо ва амалиёт. Таҳлили ҳисоботи объекти таҷрибаомӯзӣ.

в) таҳлили вазъи умумии объекти таҷрибаомӯзӣ ё самти фаъолияти он аз рӯи супоришҳои мушаххас ва масъалаҳои дар барномаи мазкур дарҷгардида. Таҳлили факту рақамҳо оид ба вазъи умумии соҳаи фаъолияти объекти таҷрибаомӯзӣ. Ҳисобот оид ба ҷамъи мавод аз объекти таҷрибаомӯзӣ ва иҷрои супориши мушаххас.

Дар қисми хотимавии ҳисобот донишҷӯ-таҷрибаомӯз дар асоси таҳлилоти гузаронидааш оид ба самти фаъолияти объекти таҷрибаомӯзӣ ҳулосаҳои заруриро оид ба беҳбудии коргузорӣ ва фаъолияти хоҷагидорӣ дар объекти таҷрибаомӯзӣ ва ё инкишофи соҳа пешниҳод менамояд.

Дар замима нақшаҳо, нусхаи ҳуҷҷатҳо, намунаҳои ҳуҷҷатҳои дар объекти таҷрибаомӯзӣ истифодашаванда, санадҳои меъёрӣ ва ғайра оварда мешаванд.

Ҳангоми дар қисмҳои кор дарҷ гардидани чадвалҳои оморӣ онҳо пайҳам бояд рақамгузорӣ карда шаванд (Масалан: Чадвали 2.3 – яъне чадвали 3-юми боби 2-и ҳисобот аст).

Замимаҳо аз давоми ҳулосаву пешниҳодот оварда шуда, саҳифаҳои рақамгузорӣ карда намешаванд. Дар кунҷи рости болои ҳуҷҷатҳои замимавӣ «Замима» навишта шуда, бо рақами арабӣ ишора карда мешавад (масалан: Замимаи 4).

5.4. Роҳбари таҷрибаомӯзӣ аз кафедра баъди ба қайд гирифтани ҳисоботро аз нуқтаи назари мувофиқат намудан ба талаботи мавҷуда ва дурустии пур кардани рӯзномаи таҷрибаомӯзӣ санчида дар рӯзнома ҳулосаи худро менависад ва баҳои тавсиявии донишҷӯро пешниҳод менамояд. Сипас дар варақаи аввали ҳисобот **ба ҷимоя иҷозат дода шудани** ҳисоботро дарҷ намуда, имзо ва санаро мегузорад. Дар ҳолати дорои камбудӣ будани ҳисобот ё рӯзнома онро **барои ислоҳ** ба донишҷӯ бармегардонад.

Мудири кафедра бо тасдиқи садорати факултет чадвали ҷимояи ҳисоботро тартиб дода (дар се давр), ҳайати комиссияи қабули ҷимояи ҳисоботро таъйин менамояд. Роҳбари таҷрибаомӯзӣ аз кафедра дар ин ҳайат буда метавонад. Роҳбари таҷрибаомӯзӣ аз объекти таҷрибаомӯзӣ рӯзи ҷимояи донишҷӯ-таҷрибаомӯз иштирок карда метавонад.

Донишҷӯ дар муддати 10-12 дақиқа оид ба иҷрои барномаи таҷрибаомӯзӣ ва хусусияти фаъолияти объекти таҷрибаомӯзӣ баромад намуда, аз нуқтаи назари алоқамандии назария бо амалия фаъолияти объекти таҷрибаомӯзиро шарҳ медиҳад. Ӯ метавонад натиҷаҳои хангоми

таҷрибаомӯзӣ бадастовардаро дар слайдҳо дарҷ намуда, ба комиссия пешкаш намояд. Инчунин, корҳои дар вақти таҷрибаомӯзӣ ба иҷро расонидаашро шарҳ дода, хулосаву пешниҳодоти худро ирсол менамояд.

Ҳайати комиссия дар асоси Низомномаи низоми таҳсилоти кредитӣ фаъолият намуда, аз рӯи натиҷаи Ҳимоя ба донишҷӯ баҳогузорӣ менамояд. Баҳо дар суратчаласаи Ҳимояи ҳисоботи таҷрибаомӯзӣ, варақаи имтиҳонӣ ва дафтарчаи донишҷӯ гузошта мешавад ва ҳамаи ҳайати комиссия имзои худро мегузоранд.

Нишондиҳандаҳои баҳогузорӣ чунинанд: баромади донишҷӯ дар вақти Ҳимоя, баҳоҳои тавсиявии роҳбарони таҷрибаомӯзӣ, пуррагии шарҳи маводи овардашуда, ҷавоб ба саволҳо.

Баҳои ҳарфӣ	Баҳои рақамӣ	Баҳо бо ҳол	Тартиби баҳогузорӣ дар системаи анъанавӣ
A	4,0	$95 \leq F \leq 100$	Аъло
A-	3,67	$90 \leq F < 95$	
B+	3,33	$85 \leq F < 90$	Хуб
B	3,0	$80 \leq F < 85$	
B-	2,67	$75 \leq F < 80$	
C+	2,33	$70 \leq F < 75$	Қаноатбахш
C	2,0	$65 \leq F < 70$	
C-	1,67	$60 \leq F < 65$	
D	1,33	$55 \leq F < 60$	
D-	1,0	$50 \leq F < 55$	

Агар донишҷӯ дар вақти муайяншуда ҳисоботро ба кафедра насупорад, баҳои \bar{y} як ҳол паст карда мешавад.

Дар ҳолатҳои зерин донишҷӯ аз донишгоҳ хориҷ мешавад:

- ба кафедра бе сабабҳои узрнок дар муҳлатҳои муайяншуда насупоридани ҳисоботи таҷрибаомӯзӣ ё Ҳимоя накардани он;
- ба пуррагӣ иҷро накардани барномаи таҷрибаомӯзӣ;
- гирифтани тақризӣ манфӣ аз роҳбари таҷрибаомӯзӣ аз объекти таҷрибаомӯзӣ;

- нарафтан ба объекти таҷрибаомӯзӣ ва пешниҳоди ҳисоботи қалбакӣ (аз тарафи кафедра санчида мешавад);

- гирифтани баҳои 2 «ғайриқаноатбахш» баъди ҳимояи ҳисоботи таҷрибаомӯзӣ (давраи дуюм бояд азпардохти маблағи триместр).

**Номгӯи мавзӯҳои тақвими
таҷрибаомӯзии истеҳсолӣ ва пешаздипломӣ**

№	Мавзӯҳои, ки барои омӯзиш пешниҳод карда мешавад	Ҷойи кори донишҷӯ
1.	Шиносоӣ бо тавсифи мухтасари фаъолияти мақомоти дахлдор, таснифоти идоракунии мақомот ва воҳидҳои сохтори он, ваколатҳои вогузоршуда тибқи низомнома	Дар асоси роҳхат
2	Вазифаи асосии функционалии ин мақомот дар асоси ваколатҳои низомнома	
3	<p>-дар асоси пешниҳоди вазорату идораҳо, мақомоти иҷроияи Ҳокимияти давлатӣ, вилоятҳо, шаҳру ноҳияҳо нишондиҳандаҳои дурнамои рушди иҷтимоӣ-иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистонро барои давраи миёнамуҳлат муайян ва таҳия мекунад;</p> <p>-Барномаи рушди иҷтимоӣ-иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи миёнамуҳлат таҳия менамояд;</p> <p>-дар чараёни таҳиясозии Барномаҳои мақсаднокӣ давлатӣ дар соҳаҳои гуногуни иқтисодиёт, консепсияҳо ва дигар лоиҳаҳои санадҳои меъёриву ҳуқуқии дахлдор иштирок менамояд;</p> <p>-вазъи иҷтимоӣ-иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон, аз ҷумла дар самти татбиқи лоиҳаҳои афзалиятнок муайян ва таҳлил менамояд;</p> <p>-сиёсати фаъолияти сармоягузори Ҷумҳурии Тоҷикистонро муайян ва пеш мебарад.</p>	<p>Вазорати рушди иқтисод ва савдои Ҷумҳурии Тоҷикистон</p>
3.	- сиёсати фискалӣ(андозии)-ро ба роҳ менамояд;	

	<ul style="list-style-type: none"> - созишномаҳои қарзиро вобаста ба татбиқи лоиҳаҳои сармоягузори давлатӣ аз номи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ба имзо мерасонад; - лоиҳаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи буҷети давлатиро барои соли дахлдор таҳия мекунад; -маблағгузори лоиҳаҳои сармоягузори давлатӣ, аз ҷумла саҳми Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар доираи буҷети давлатии соли дахлдор таъмин месозад. 	Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон
4.	<ul style="list-style-type: none"> -вобаста ба дарёфти манбаи маблағгузорӣ чиҳати татбиқи лоиҳаҳои афзалиятнок чораҳо меандешад -ҳангоми вохӯрӣ бо шарикони рушд вазорату идораҳо, мақомоти иҷроияи Ҳокимияти давлатӣ, вилоятҳо, шаҳру ноҳияҳо ҳамроҳ менамояд; -нақшаҳои молиявии лоиҳаҳои сармоягузори давлатиро мувофиқа намуда, дар ин асос ҳисобот оид ба азхудкунии маблағҳо дар доираи татбиқи лоиҳаҳои амалкунандаро ҷамъбаст менамояд; -форумҳоро дар самти ҷалби сармоягузори хориҷӣ дар минтақаҳои кишвар мегузаронад; -пешбурди феҳристи лоиҳаҳои сармоягузори ба роҳ мемонад. 	Кумитаи сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатӣ
5.	<ul style="list-style-type: none"> -сиёсати пуливу қарзиро татбиқ менамояд; -ҳамкориҳои мутақобилаи судмандро чиҳати татбиқи лоиҳаҳои сармоягузори давлатӣ бо ташкилотҳои байналмилалӣ ба роҳ мемонад; -бо ташкилотҳои молиявии қарзии хурд чиҳати пешниҳод намудани маблағҳои қарзии имтиёзнок тадбирҳои зарурӣ меандешад. 	Бонки милли Тоҷикистон
10	Ҷамъоварии маводҳо барои навиштани ҳисоботи таҷрибаомӯзӣ ва пур кардани рӯзнома	Мақомотҳои дахлдор

ВАЗОРАТИ МОЛИЯИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
ДОНИШГОҲИ ДАВЛАТИИ МОЛИЯ ВА ИҚТИСОДИ ТОҶИКИСТОН
ФАКУЛТАТИ МУНОСИБАТҲОИ ИҚТИСОДИИ БАЙНАЛМИЛАЛӢ
КАФЕДРАИ МУНОСИБАТҲОИ МОЛИЯВӢ-ҚАРЗИИ БАЙНАЛҲАЛҚӢ

Ҳ И С О Б О Т

Оид ба таҷрибаомӯзии

(таълимӣ, истеҳсолӣ, пешаздиломӣ)

дар

(номи муассиса)

Иҷро кард: донишҷӯи курси 4 – уми
иҳтисоси 1-25010407 – молия ва қарз дар ФИБ,
гурӯҳи «А»
Абдуллоев Фатҳулло

Роҳбари таҷрибаомӯзӣ аз кафедра _____
(имзо) (ному насаб)

Роҳбари таҷрибаомӯзӣ аз муассиса,
Сармутахассиси Вазорати молияи
Ҷумҳурии Тоҷикистон _____
(имзо) (ному насаб)

Ба кафедра супорида шуд: _____ № _____
(сана ва имзои шахси мутасаддӣ)

Баҳои ҳисоботи таҷрибаомӯзӣ бо қарори комиссия _____
(имзои ҳайати комиссия)

**Замимаи 4. Тартиби таҳияи мундариҷаи
ҳисоботи таҷрибаомӯзӣ**

**ДОНИШГОҲИ ДАВЛАТИИ МОЛИЯ ВА ИҚТИСОДИ ТОҶИКИСТОН
ФАКУЛТЕТИ МУНОСИБАТҲОИ ИҚТИСОДИИ БАЙНАЛМИЛАЛӢ
КАФЕДРАИ МУНОСИБАТҲОИ МОЛИЯВӢ-ҚАРЗИИ БАЙНАЛХАЛҚӢ**

		Саҳ.
	Сарсухан	2
1	Тавсифи мухтасари фаъолияти мақомоти дахлдор	3
2	Маълумот оид ба таснифоти идоракунии мақомот ва воҳидҳои сохтори он, ваколатҳои вогузоршуда тибқи низомнома	7
3	Омӯзиши чараёни банақшагирӣ, таҳиясозӣ, маблағгузорӣ, азхудкунии маблағҳо дар татбиқи лоиҳаҳои давлатии сармоягузорӣ	11
4	Таҳлили Барномаҳои мақсадноки давлатӣ	16
5	Омӯзиши раванди таҳия ва татбиқи Стратегияи идоракунии қарзи давлатӣ, хизматрасонии қарзи давлатӣ	20
6	Омӯзиши талаботҳои ташкилотҳои байналмилалӣ молиявӣ дар пешниҳоди сармояи хориҷӣ, аз ҷумла маблағҳои қарзиву грантӣ ва кумакҳои техникӣ	25
7	Омӯзиши асосҳои институтсионалӣ дар самти пешбурди фаъолияти соҳибкориву сармоягузорӣ: имтиёз, кафолат ва ҳавасмандгардонӣ	27
	Хулоса	29
	Замимаҳо	30

**Замимаи 5. ФЕХРЕСТИ ПАЙГОҲҶОИ (ОБЪЕКТ) ТАҶРИБАОМУЌИИ
ДОНИШЧЌЌНИ ДОНИШГОҲИ ДАВЛАТИИ МОЛИЯ ВА ИҚТИСОДИ
ТОҶИКИСТОН**

№	НОМГЌИ ПАЙГОҲҶОЕ, КИ ДОНИШГОҲ ШАРТНОМАҲОИ ҲАМКОРИРО БА ИМЗО РАСОНИДААСТ	МЌХЛАТИ ШАРТНОМАҲОИИ ҲАМКОРИ	
1	ҚСК «ТОҶИКТРАНСГАЗ»	31.12.2021	31.12.2026
2	БДА «АМОНАТБОНК»	05.01.2021	31.12.2026
3	ҲАДАМОТИ ГУМРУКИ НАЗДИ ҲУКУМАТИ ҚУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН	26.12.2021	31.12.2026
4	СУДИ ОЛИИ ИҚТИСОДИИ ҚУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН	02.01.2021	31.12.2026
5	ҚДММ ТАҚХ «МАТИН»	15.09.2018	31.12.2022
6	ҚДММ «НОҚИЛИ ТАЛКО»	13.11.2017	31.12.2022
7	ҚДММ «БИРЖАИ ФОНДИИ ОСИЌИ МАРКАЗИ»	12.03.2018	31.12.2022
8	АГЕНТИИ АВИАТСИЯИ ГРАЖДАНИИ НАЗДИ ҲУКУМАТИ ҚУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН	12.03.2019	31.12.2023
9	ҚДММ ТАҚХ «ФИНКА»	23.05.2018	31.12.2023
10	ҚСП ТАҚХ «ХУМО»	12.06.2018	31.12.2023
11	ҚСК «ОРИЌНБОНК»	02.04.2018	31.12.2023
12	ВАЗОРАТИ КОРҲОИ ХОРИЧИИ ҚУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН	29.03.2018	31.12.2023
13	ВАЗОРАТИ НАҚЛИЌТИ ҚУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН	31.10.2018	31.12.2023
14	ҚДММ «ШМС КАБИР ТИҚОРАТ ГУРРУХ»	12.12.2018	31.12.2023
15	ҚСК «ГУЛИСТОНИ ДУШАНБЕ»	30.12.2019	31.12.2023
16	ҚДММ ТҚХ «ОКСУС»	13.02.2019	31.12.2023
17	ҚСП «СПИТАМЕНБОНК»	14.02.2019	31.12.2023
18	ФИЛИАЛИ ҚСК «ОРИЌНБОНК» ДАР ШАҲРАКИ СОМОНИЌНИ НОҲИЯИ РЌДАКИ	01..01.2019	31.01.2023
19	КОЛЛЕЦИ ТЕХНИКИИ ДОНИШГОҲИ ТЕХНИКИИ ТОҶИКИСТОН БА НОМИ М. ОСИМИ	02.02.2018	20.07.2023
20	КОЛЛЕЦИ ОМОРИ ШАҲРИ ВАҲДАТ	22.05.2019	22.05.2024
21	КВД «ШИРКАТИ АЛЮМИНИИИ ТОҶИК»	01.01.2019	31.12.2024
22	АССОТСИЯТСИЯИ МЕНЕҶЕРОН	05.06.2018	31.12.2024
23	ИНСТИТУТИ ИҚТИСОДИЌТИ КИШОВАРЗИИ АМИКҚТ	31.12.2019	31.12.2024
24	«ФОНДИ ДАСТГИРИИ СОҲИБКОРИИ ИСТЕҲСОЛИИ ШАҲРИ ДУШАНБЕ»	12.11.2020	31.12.2025
25	КУМИТАИ РУШДИ САЙЌҲИИ НАЗДИ ҲУКУМАТИ ҚУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН	09.02.2021	31.12.2025
26	АГЕНТИИ СОДИРОТИ НАЗДИ ҲУКУМАТИ ҚУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН	04.02.2021	31.12.2025
27	ҚСК «ТАВҲИДБОНК»	11.02.2021	31.12.2025
28	ВАЗОРАТИ МОЛИЯИ ҚУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН	01.10.2012	01.10.2042
29	ВАЗОРАТИ САНОАТ ВА ТЕХНОЛОГИЯҲОИ НАВИ ҚУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН	15.02.2021	31.12.2025